

"חוקים לחידושים"
הגלות ספריה העמית

לב שזמע

שיעורי הרה"ג
רבי שמעי' לעזו שליט"א
דומ"ץ קהל יטב לב דסאטמאר
לונדון

על פרשת השבוע

פרשת שמיני

ניתן לשמוע השיעורים ב'קול הלשון'

020 81917000

[ex3,1.11.1]

שגיאות מי יבין - אי אפשר לבר בלא תבן
בבקשה, המוצא שגיאה כלשהוא יואיל להודיע למו"ל למען יתוקן אי"ה

להערות והארות ולקבלת הגליון

יש לשלוח לאימל: levshomeya@gmail.com

הרה"ח מקים עולה של תורה
ר' ישעי' זאב בן הרה"ח ר' ישראל ישכר זלה"ה
גלב"ע י"ב תשרי תשע"ו
ת. נ. צ. ב. ה.

עורך: יצחק אייכלר

052-7121811

סדר ועימוד: א. י. גרינוואלד

054-8494370

תוכן הענינים

ד 'ויהי ביום השמיני' - עבודת הימים שלאחר חג האמונה

☆ 'ויהי ביום השמיני' - לשון צער ☆ והיה כי ישאלך בנך מחר ☆ להזהיר גדולים על הקטנים ☆ יסוד התורה - להאמין שאין שום מקרה בעולם ☆ הארת אנשי כנסת הגדולה בימי החושך והחורבן

ט חובת הזהירות ממאכלות אסורות

☆ צריך תוספת זהירות וזריזות לברוח אף מספק איסור ☆ יפריש הבנים אפילו בקטנותם מפני שמזיק להם בזקנותם ☆ המאכלות האסורות מביאות טבע רע המוציא לתרבות רעה ☆ הנבדל ממאכלים רעים זוכה לבנים הגונים ☆ בשכר 'והתקדשתם' - תהיו מובטחים להיות שמורים מכל רע

ספירת העומר

יג ימי הספירה הינם ימי הכנה ותשוקה לקראת 'קבלת התורה'

☆ ספירת הימים מתוך תשוקה וכיסופין לקראת קבלת התורה ☆ להראות בנפשנו החפץ הגדול אל היום הנכבד הנכסף ללבנו ☆ אין לך דבר העומד בפני הרצון ☆ ימי הספירה דומים בקדושתם לימי חול המועד ☆ מי שמתכוון כראוי יכול לזכות לשמוע את קול ה' - 'אנכי ה' אלוךך'

יז ההכנה המעולה לקבלת התורה באה על ידי התפילה

☆ תפילת 'אבינו אב הרחמן וכו' היא המפתח להצלחה בתורה ☆ יבקשו רחמים ממי שהחכמה שלו ☆ אחות שאלתי מאת ה' ☆ מי כה' אלקינו בכל קראנו אליו

פרשת שמיני

'ויהי ביום השמיני' - עבודת הימים שלאחר חג האמונה

☆ 'ויהי ביום השמיני' - לשון צער ☆ והיה כי ישאלך בנך מחר ☆ להזהיר גדולים על הקטנים ☆ יסוד התורה - להאמין שאין שום מקרה בעולם ☆ הארת אנשי כנסת הגדולה בימי החושך והחורבן

את ימי השבוע בהתחדשות - ביום הראשון אחר שעברה עליו קדושת השבת. ומי שנחשב אצלו יום זה כיום השמיני, סימן מוכרח הוא שלא ניצל את השבת כדבעי.

וכך על דרך זו, בעמדנו לאחר הימים המקודשים של חג הפסח - 'ממחרת השבת', אשר זכינו לקיים בהם מצוות רבות לאין שיעור, וכלשון התפארת שלמה (מועדים, רמזי פסח ליום ב' דפסח) 'בחג הפסח הקדוש הזה, לא יאומן כי יסופר מקהלות רבבות הסודות והיחודים אשר נעשים בעולמות העליונים - על ידי ישראל בסדר ליל שמורים ואכילת מצה ומרור וסיפור יציאת מצרים בהגדה בלילה זה'. עלינו להמשיך התחדשות זו, שלא יהיו הימים בבחינת 'ויהי ביום השמיני' - לשון צער, אלא המשך ועליה בעבודת ימי הספירה המקודשים.

והיה כי ישאלך בנך מחר

ואף שהארת החג אינה מתקיימת המלוא תוקפה בבוא ימי החולין, אל ירך לבב לבבנו, בבחינת 'ויהי ביום השמיני' - לשון

'ויהי ביום השמיני' - לשון צער

ויהי ביום השמיני' (ט א). באור החיים הק' (ד"ה ויהי) הקשה בזו הלשון "ויהי ביום השמיני". צריך לדעת מה טעם אמר 'ויהי'. ובמסכת מגילה (י:) אמר רבי לוי: דבר זה מסורת בידנו מאנשי כנסת הגדולה, כל מקום שנאמר 'ויהי' אינו אלא לשון צער. ומקשה, והכתיב 'ויהי ביום השמיני', ותניא אותו היום היתה שמחה לפני הקב"ה כיום בריאת שמים וארץ וכו', ומתרץ, הא מתו נדב ואביהוא' (עיין בהמשך דברי האור החיים מה שביאר בכמה אנפי).

ובספר מפי ספרים וסופרים (אבות פרק שני הערה כג) הביא הגה"צ רבי אליעזר פרידמאן זצ"ל בשם האמרי חיים מויד'ניץ זיע"א, ליישב בדרך מוסר מדוע נאמר על יום השמיני 'ויהי' - בלשון צער. ואלו הם דבריו בשמו 'דיום השבת הוא זמן גבוה ומיוחד, ובזמן כזה צריך האדם להשתנות וליעשות כבריה חדשה. והנה אותו יום היה ראשון למעשה בראשית (שבת פז:) שאחד בשבת היה, ולכן הוי יום שמיני ענין של צער, כי באחד בשבת צריך האדם להתחיל

לקדשם ולהעלות אותם על ידי שנעשה בתוככי החולין והגשמיות את רצונו ית' מתוך אמונה טהורה ביראה ואהבה, כמובא בעבודת ישראל (פר' וישב ד"ה וגם בלאו) 'כי תמיד צריך האדם להכין קדושה מימים טובים על ימים הנמוכים. וכמו שביארתי בפסוק (קהלת ז יד) 'ביום טובה הִיָּה בטוב, וביום רעה רָאָה'. וכמו שקבלנו מרבינו מורינו אלימלך זצ"ל בספרו הקדוש (נועם אלימלך פר' אמור ד"ה בענין אחר) 'אמור ואמרת' - להזהיר גדולים על הקטנים, שמימי מוחין דגדלות צריך להיות הכנה על יומין דמוחין דקטנות'.

וממילא, לאחר יציאתינו מחג האמונה והגאולה, הזמן גרמא להתאמץ ולהאיר באור האמונה את ימות החול, שלא נהיה בבחינת מה שנאמר (משלי יח ב) 'לא יחפוץ כסיל בתבונה כי אם בהתגלות לבו', אלא אדרבה, מכח האמונה בהשגחת ה' על העולם ואהבתו לבניו אהוביו, נאיר את ימות החול באמונה ושמחה משוב ה' עלינו².

צער, מפני שהארת ליל הסדר לא היתה לפי סדר המדרגות אלא בדרך דילוג, ולפיכך ממחרת השבת הארה זו מסתלקת מאיתנו, ומכאן ואילך מוטל עלינו לעמול ולהתייגע באתערותא דלתתא, לעלות מעלה מעלה - מדרגה אחר מדרגה, וכמובא בבני יששכר (מאמרי חודש ניסן מאמר ד - טיול בפרדס, דרוש יא) בזו הלשון 'וזהו (שמות יב יא) 'ואכלתם אותו בחפזון, פסח הוא לה' - דרך דילוג וקפיצה שלא כסדר המדרגה. והנה זה הנס נעשה בכל שנה, אשר השי"ת מאיר לנשמות ישראל שלא כסדר המדרגה, ומאירין כל הדרגין לנשמות ישראל בחפזון, ואחר כך חוזר הדבר לקדמותו ומתחילין לספור ימי הספירה, דרגא בתר דרגא - עד יום חג השבועות' א'.

להזהיר גדולים על הקטנים

ולמעשה, עבודת ה' אינה תמיד ברום המעלות והדרגות, אלא אדרבה, זהו תפקידם של הימים הגדולים, להעיר ולהאיר את ימות החולין, שנזכה

א. ובבני יששכר (מאמרי חודש ניסן מאמר ד - טיול בפרדס דרוש ג) נתן לזה רמז בלשון הפסוק, וזו לשונו 'וזהו שקבלנו בפירוש הכתוב (שמות יג יד) 'והיה כי ישאלך בנך מחר לאמר מה זאת', 'מחר' דייקא, כי כל בן דעת מתפעל ביום מחר, 'מה זאת', ביום אתמול היה לנו גדלות כל המוחין וכהיום חזרנו לקטנות, והאיך יצויר גדלות קודם קטנות. 'ואמרת אליו בחוזק יד הוציאנו' וכו', באמת זה דרך נס שלא על ידי מעשינו, שהיה ברצון המאציל להעשות כרגע, כי לא יכלו להתמהמה, אבל להיות שהיה הדבר שלא על ידי מעשינו לא נתקיים הדבר, עד עבור ימי הספירה נתהווה הדבר על ידי מעשינו וכו'.

ב. אגב דברינו על עבודת הימים שלאחר הפסח, נעתיק את ג' הטעמים שהביא האוהב ישראל (ליקוטים חדשים - לשבת אחר הפסח) על המנהג שנהגו לנקוב את החלות עם מפתחות, וזו לשונו 'המנהג הוא מימים קדמונים לנקוב את החלות בשבת שלאחר פסח במפתחות. ונעשה על החלה צורת מפתח, ומנהג ישראל תורה הוא וצריך טעם.

כבר ביארנו טעמים על זה לעיל, והנה יש עוד לאלוה-ה מילין. טעם אחד על פי פשוטו, כי הנה

יסוד התורה - להאמין שאין שום מקרה בעולם

והנה מצינו ברמב"ן (שמות יג טז), שכתב על ניסי יציאת מצרים שהם באו והיו 'גילוי מילתא' כנגד כל הכופרים והאפיקורסים שהיו מימות דור אנוש והכחישו את ידיעת הבורא, עד שהמופתים

והניסים שעשה הקב"ה לעיני מצרים, היו לעדים על מציאות הבורא, וכך נסתמו פיהם של כל הכופרים בה' ובתורתו.¹

ותכלית כל הגילויים הללו באו ללמד על הטבע, שהוא בהשגחת א-ל עליון, כמו שכתב הרמב"ן בהמשך דבריו

בעת הזאת כשאכלו ישראל מן המן, מהקרבת העומר ואילך לא אכלו עוד מן המן, כמו שאמר הכתוב (יהושע ה יא) 'ויאכלו ממחרת הפסח מעבור הארץ'. ואמרינן בגמ' (קדושין לז:) 'ממחרת הפסח אכול, עד השתא לא אכול', ומאז התחילו לאכול מתבואת הארץ והיו ישראל צריכין לפרנסה, כי עד עתה היה להם המן. וזאת ידוע שלכל דבר יש שער כמו שאנחנו מתפללין שיפתח לנו ה' יתברך שערי פרנסה. ומזה נשתרבה המנהג להיות עושין צורת מפתח על החלות לרמז שיפתח לנו ה' יתברך שערי פרנסה.

טעם הב' יש לומר: כי בעת ההוא סופרים אנו ספירה שבעה שבועות והם מ"ט יום, על דרך סוד נ' שערי בינה. ואנחנו הולכים משער לשער, ולכל שער יש מפתח, וזהו שעושין צורת מפתח.

טעם הג' יש לומר: על פי מה שאמר הכתוב (שיר השירים א יא) 'תורי זהב נעשה לך עם נקודות הכסף' וכו'. והנה שבת שלאחר פסח הוא תמיד בשבוע שניה שבספירה, והשבוע הזאת הוא בחינת גבורה - בחינת זהב, אך שהוא מנוקד בכסף, נקודות פתח, ומורה שנעשה פתח ושער להיות באים כל הברכות, ולכל פתח ושער יש מפתח, לכן עושין צורות מפתח על החלות, והב'.

ג. זו לשון הרמב"ן 'ועתה אומר לך כלל בטעם מצות רבות. הנה מעת היות עבודת גילולים בעולם מימי אנוש, החלו הדעות להשתבש באמונה, מהם כופרים בעיקר ואומרים כי העולם קדמון, כחשו בה' ויאמרו לא הוא, ומהם מכחישים בידיעתו הפרטית, ואמרו 'איכה ידע א-ל ויש דעה בעליון' (תהלים עג יא), ומהם שיודו בידיעה ומכחישים בהשגחה, ויעשו אדם כדגי הים שלא ישגיח הא-ל בהם ואין עמהם עונש או שכר, יאמרו עזב ה' את הארץ. וכאשר ירצה האלוקים בעדה או ביחיד ויעשה עמהם מופת בשנוי מנהגו של עולם וטבעו, יתברר לכל בטול הדעות האלה כלם, כי המופת הנפלא מורה שיש לעולם אלוה-ה מחדשו, וידוע ומשגיח ויכול. וכאשר יהיה המופת ההוא נגזר תחלה מפי נביא יתברר ממנו עוד אמתת הנבואה, כי ידבר האלוקים את האדם ויגלה סודו אל עבדיו הנביאים, ותתקיים עם זה התורה כלה:

ולכן יאמר הכתוב במופתים 'למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ' (שמות ח יח), להורות על ההשגחה, כי לא עזב אותה למקרים כדעתם. ואמר (שם ט כט) 'למען תדע כי לה' הארץ', להורות על החידוש, כי הם שלו, שבראם מאין, ואמר (שם ט יד) 'בעבור תדע כי אין כמוני בכל הארץ'. להורות על היכולת, שהוא שליט בכל, אין מעכב בידו, כי בכל זה היו המצריים מכחישים או מסתפקים. אם כן האותות והמופתים הגדולים עדים נאמנים באמונת הבורא ובתורה כלה.

אין בהם טבע ומנהגו של עולם, בין ברבים
בין ביחיד, אלא אם יעשה המצות יצליחנו
שכרו, ואם יעבור עליהם יכריתנו ענשו, הכל
בגזרת עליון^ז.

וענין זה מקיף את כל חיי האדם בכל
הרפתקי דעדו עליה, הן בשעה
שרואה את הניסים הגלויים וההנהגה
הניסית, והן כשאנו רואה בחוש העין
מנפלאות תמים דעים. תמיד בכל זמן
ועידנא, צריך להאמין ולקבוע בלבו, שכל
המקרים הסובבים אותו, הכל הוא מאתו,
יתברך מסובב הסיבות בדייקנות מופלאה,
לפי האמת והטוב לכל פרט ופרט^ח.

'ומן הנסים הגדולים המפורסמים אדם
מודה בנסים הנסתרים שהם יסוד התורה
כולה, שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו
עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכלם
נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם, בין
ברבים בין ביחיד, אלא אם יעשה המצות
יצליחנו שכרו, ואם יעבור עליהם יכריתנו
ענשו, הכל בגזרת עליון'.

והרי זה חובר לכל האמור, שעבודתינו
לאחר סיפור יציאתנו ממצרים עם
כל הניסים והנפלאות שעשה עמנו הקב"ה,
לחיות ולהחיות את ימי החולין באמונה
בהירה 'בכל דברינו ומקרינו, שכולם ניסים

ובעבור כי הקב"ה לא יעשה אות ומופת בכל דור לעיני כל רשע או כופר, יצוה אותנו שנעשה
תמיד זכרון ואות לאשר ראו עינינו, ונעתיק הדבר אל בנינו, ובניהם לבניהם, ובניהם לדור אחרון.
והחמיר מאד בענין הזה, כמו שחייב כרת באכילת חמץ (שמות יב טו), ובעזיבת הפסח (במדבר ט
א), והצריך שנתוב כל מה שנראה אלינו באותות ובמופתים על ידינו ועל בין עינינו, ולכתוב
אותו עוד על פתחי הבתים במזוזות, ושנזכיר זה בפינו בבקר ובערב, כמו שאמרו (ברכות כא.)
אמת ויציב דאורייתא, ממה שכתוב (דברים טז א) 'למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל
ימי חיך', ושנעשה סכה בכל שנה.

וכן כל כיצא בהן מצות רבות זכר ליציאת מצרים. והכל להיות לנו בכל הדורות עדות במופתים
שלא ישתכחו, ולא יהיה פתחון פה לכופר להכחיש אמונת האלוקים. כי הקונה מזוזה בזוז אחד
וקבעה בפתחו ונתכוון בענינה, כבר הודה בחדוש העולם ובידיעת הבורא והשגחתו, וגם בנבואה,
והאמין בכל פנות התורה, מלבד שהודה שחסד הבורא גדול מאד על עושי רצונו, שהוציאנו
מאונות עבדות לחירות, וכבוד גדול לזכות אבותיהם החפצים ביראת שמו'.

ד. וגדולה האמונה בהשגחה פרטית שבזכותה ממעטין את היסורין – אף אם כבר נגזרו חלילה,
כמובא בתולדות יעקב יוסף (פר' וישלח ד"ה ונ"ל דשמעתי ממורי) בזו הלשון 'דאמרו בש"ס (ערכין
טז:) 'מי שעברו עליו ארבעים יום בלא יסורין, קיבל עולמו' וכו', היכי דמי יסורין, המושיט ידו
לארנקי וכו'. והקשה, הא אין יסורין בלא עון (שבת נה.), וכי סלקא דעתך שזה נחשב לכפרת
עון. וביאר, כי 'צדיק באמונתו יחיה' (הבקוק ב ד), כי המאמין בהשגחה פרטית של ה' יתברך,
וידע בו כי כל מאורעות של האדם הוא ממנו יתברך, הן דבר קטן או גדול, הכל הוא בדין
אדני – דינא דמלכות שמיא, והוא לסיבת חטאו, ומיד נתחרט ומלא חרדה ופחד ה', מיד
מוחלין לו, מאחר שהוא מאמין וחוזר בו ומדבק מחשבתו בו יתברך. לכן גם המושיט ידו וכו',
אחר שהוא מאמין שזה לסיבת חטאו ומתחרט, נחשב לכפרת עון'.

ה. מסופר, שפעם פרצה שריפה בעיר מוש שבליטא, וכל הבתים שהיו שם מעץ עלו באש

מאחר שאין רואים את גדולתו ית' בזמן ההסתר, ואף אין גילוי של גבורותיו בתוך החשכות.

אך אנשי כנסת הגדולה באו וגילו לנו יסוד גדול ונורא, דאדרבה, עיקר עבודת היהודי היא האמונה בגבורותיו ונוראותיו - בזמן החושך והסתרת פנים דייקא, לגלות את גבורתו ית' - 'שכובש את יצרו, שנותן ארך אפים לרשעים'. וכן לגלות את נוראותיו, 'שאלמלא מוראו של הקב"ה היאך אומה אחת יכולה להתקיים בין האומות'. ומשום כך חזרו והתקינו לומר הא-ל הגדול הגבור והנורא, כי הן הן גבורותיו ונוראותיו, וזהו תכלית הבריאה ועיקר גילוי מלכותו בעולם, שיכירו וידעו כל באי עולם שאף בתוך החושך וההסתר הקב"ה משגיח עלינו ועושה עמנו ניסים ונפלאות נסתרים בכל עת ובכל שעה, שהרי 'מן הנסים הגדולים המפורסמים' - בשעת 'יציאת מצרים ובשעת בניינו של בית המקדש שנגלה ונתפרסם לעין כל מלכות מלך עליון, 'אדם מודה בנסים הנסתרים' - בשעת ההסתר, ש'הכל בגזירת עליון' - קל מסתתר בשפירי חביון.

וזו הדרך הנכונה לעבוד את ה' בימות החול שלאחר הארת הרגל, וזו העצה להתקיים ולעבור את חשכות הגלות ונסיונותיה הקשים - כפי שלמדונו אנשי כנסת הגדולה, להאמין בניסים הנסתרים

ומי שהולך ומתעלה במעלות האמונה, חיוו נעשים מלאים שמחה ועונג, כמאמר דוד המלך ע"ה (תהלים לו ג-ה) 'בטח בה' ועשה טוב, שכן ארץ ורעה אמונה. והתענג על ה' ויתן לך משאלת לבך'. ופירש רש"י (שם) בזו הלשון 'ורעה אמונה - תאכל ותתפרנס משכר האמונה שהאמנת בהקב"ה לסמוך עליו ולעשות טוב. והתענג על ה', התענג בתפנוקים - על משענתו של הקב"ה'.

הארת אנשי כנסת הגדולה

בימי החושך והחורבן

והנה איתא בגמ' (יומא סט:) 'דאמר רבי יהושע בן לוי: למה נקרא שמן 'אנשי כנסת הגדולה'. שהחזירו עטרה ליושנה. אתא משה אמר (דברים י יז) 'האל הגדול הגבור והנורא', אתא ירמיה ואמר: נכרים מקרקרין בהיכלו, איה נוראותיו. לא אמר 'נורא'. אתא דניאל, אמר: נכרים משתעבדים בבניו, איה גבורותיו. לא אמר 'גבור'. אתו אינהו' ואמרו: אדרבה, זו היא גבורתו, שכובש את יצרו - שנותן ארך אפים לרשעים. ואלו הן נוראותיו - שאלמלא מוראו של הקב"ה היאך אומה אחת יכולה להתקיים בין האומות'.

ונראה לבאר בפנימיות הענין על דרך העבודה, שהחכמים שבאותו הדור, בראותם את ההסתר הנורא שהיה בזמן חורבן הבית, חשבו בדעתם, שאין ראוי לשבח ולומר 'הגדול הגבור וכו',

גדולה. ועמד שם רב העיר הרה"ק ר' יחיאל ממוש זצ"ל, ואמר לתלמידיו, שאין כאן שריפה שמכלה בלא חשבון חלילה, אלא בשמים יושבים ודנים על כל קיסם עץ האם ישרף אם לאו.

ו. הכונה לאנשי כנסת הגדולה.

שעושה עמנו ה' באהבתו המרובה. להיות
נשען ונסמך על גבורותיו ונוראותיו של
הא-ל הגדול, אשר עינו תמיד אל יראיו
המייחלים לחסדו¹.

חובת הזהירות ממאכלות אסורות

☆ צריך תוספת זהירות וזריזות לברוח אף מספק איסור ☆ יפריש הבנים אפילו בקטנותם מפני שמזיק להם בזקנותם ☆ המאכלות האסורות מביאות טבע רע המוציא לתרבות רעה ☆ הנבדל ממאכלים רעים זוכה לבנים הגונים ☆ בשכר 'והתקדשתם' - תהיו מובטחים להיות שמורים מכל רע

כמזיד, כי התיעוב יעשה מעשהו בנפש אדם אפילו בהיסח הדעת, אלא שישתנה הפגם, במעשה מזיד תעשה נפשו שקץ, ובשוגג תטמא נפשו ותטמטם, והוא אומר 'ולא תטמאו ונטמתם בם'². וצריך האדם ליזהר בתוספת זהירות וזריזות בכל דבר אשר יכנס בגדר ספק שיקוץ זה, ומה גם בזמנים אלו שנוהם האויר והארצות כולן

צריך תוספת זהירות וזריזות לברוח אף מספק איסור

'ולא תטמאו בהם' (יא מג). כתב האור החיים הק' (ד"ה ולא תשקצו) בזו הלשון 'ואומרו 'ולא תטמאו בהם', אולי שיכוין לומר, שצריכין ישראל להזהר לבל יכנסו לפיהם אפילו בהיסח הדעת, כי ההפרש שבין השוגג למזיד, במציאות זה כשוגג

ז. יש להרחיב ולהוסיף בזה עוד, ממה שכתב השם משמואל (פר' ויצא שנת תרע"ח ד"ה ויש לפרש) בזו הלשון 'דודאי איש הבוטח בה' ומשליך על ה' יהבו ואינו מחשב חשבונות - אלא סומך על השי"ת שהוא יישר דרכו ויפלא מצעדו לטוב, הוא בעל מדה טובה מאד. אבל נראה שעוד טוב ממנו, הוא המחשב דרכו ומבין שאין לו עפ"י דרך הטבע שום רווח והצלה, וכל חיותו איננה עפ"י דרך הטבע כלל, והוא איש אובד עצות, וחוזר ואומר לנפשו: אף שאין לי תקווה עפ"י דרך הטבע מ"מ הנני מייחל ומקווה לתשועת ה' ובוטח בעזר השי"ת מאתו - למעלה מן הטבע, זה טוב יותר. והוא כענין (קהלת ב יג) 'ויתרון האור מן החושך', שלעומת שיש חושך בעולם - ירגיש טובת ומתיקות האור עוד יותר. ועוד בו תועלת, כי הבלתי מחשב כלל כנ"ל, יש עדיין חשש פן באחד הזמנים יעבור עליו רוח לחשוב כי תשועתו בדרך הטבע, כי האדם בעל שינוי, ולא רבים יחכמו בכל עת ובכל שינוי הזמנים ושינוי מצב הרכבת גופו. אבל המחשב ומבין בטוב שאין לו תשועה עפ"י דרך הטבע, איננו עוד תחת חשש הנ"ל.

ח. אמנם לכאורה באונס אין זה מטמטם את הלב, שהרי מצינו בפתחי תשובה (י"ד ס' כט), שבאונס אינו צריך לעשות תשובה. וזו לשונו 'עיי' (בתשובת א"א ז' פנים מאירות ח"ב ס' מ"א) (ובחלק

אוכל מאכל שאינו כשר, אע"פ שהוא לא בא לכלל חינוך, מ"מ מאכל זה מצד עצמותו גורם טומאה וטמטום לליבו ונפשו, ולאחר שיגדיל ישאר פגם זה עליו לעד, וכמו שכתב הש"ך (י"ד סי' פא סק"ו) בזו הלשון 'אע"פ דקטן האוכל דברים האסורים מדרבנן אין אביו מצווה להפרישו וכו', היינו מדינא, אבל מכל מקום יפרישו מפני שמזיק לו בזקנתו שמטמטם הלב וגורם לו טבע רע'.

המאכלות האסורות מביאות

טבע רע המוציא לתרבות רעה

וכן כתב הפרי חדש (י"ד סי' פא) 'דאעפ"י שקטן אוכל נבלות אין מצוין להפרישו, היינו מעיקר דינא, אבל מ"מ

יחד ואין לך גידולי קרקע שאין בהם מהשיקוץ, שומר נפשו ישמור את הדבר"ט.

יפריש הבנים אפילו בקטנותם מפני שמזיק להם בזקנותם

וענין הזהירות בכשרות המאכלים, נוגע לחינוך הבנים והבנות כבר מקטנותם. ללמד אותם להיזהר ולהישמר בכשרות המאכלים, ואף להיות אחראי על כל מה שנכנס לפיהם, שיהיה בתכלית הכשרות בלא נדנדוד חטא.

ולא רק כשבאו לזמן חינוך, אלא אפילו כשהם קטנים ביותר ועדיין לא באו לכלל חינוך, צריך לשומרם ולדאוג שיאכלו מזון כשר ומהודר. מפני שכאשר תינוק

ג' סימן י"ט), שכתב באחד שאכל עוף ואחר כך מצא בו אחד מי"ח טריפות, שאין צריך כפרה על מה שאכל, דהוי אונס. והביא ראייה ממשנה דפסחים ד' ע"א ומתוס' דביצה דף כ"ה ד"ה אורח ארעא ע"ש. [ועי' בספר חמדת שלמה סי' א' מ"ש בזה].

ט. מסופר (נפש ישעיה פרק ו אות ג) על הרה"ק ר' לוי יצחק מבארדיטשוב זיע"א, שפעם אחת בא אצל קצב אחד שלא הכירו, ושאל אותו הקצב אם איננו שו"ב, כי יש לו לשחוט בהמה אחת והשו"ב דר כשני פרסאות ממקום הכפר והשעה דחוקה לו להמתין עד כי יבוא השו"ב. ענהו הרה"ק: הן, ורצה הקצב שהרב ישחוט לו הבהמה וישלם לו כפלים לתשועה. אמר לו הרה"ק: אעשה רצונך, אבל בקשה אחת יש לי אליך. הן אני צריך היום לביתי עשרים רובל כסף, והוא נחוץ מאד, לכן אבקשך אשר תמחול להלוות לי סך הנ"ל, ובעוד ימים אחדים אשיבם לך ברב תודה, כי הלא הנני נוסע על הכפרים עבור נדבות, והנני איש אמת ולא אשקר באמונתי. אמר לו הקצב: על הדבר הזה יסלח לי מר, כי הלא אעפ"כ אינני מכיר את מעלתו, ואיך יוכל לבקש ממני דבר גדול כזה - להלוות עשרים ר"כ לאיש אשר אינני מכירו.

נענה אליו הרה"ק ואמר לו: ישמעו אוזניך מה שפיך מדבר. עשרים ר"כ אינך חפץ להלוות לי יען כי אינך מכיר אותי, ולשחוט לך בהמה, רצונך לסמוך עלי (בתמיהה). ואם היה מזדמן לפניך אדם אשר חפץ להרוויח הרייניש משכר השחיטה, והיה שוחט את הבהמה ובודקה ומכשירה לפי דעתו, הלא היית מאכיל נבילות וטריפות את ישראל חלילה, והרי זו עבירה חמורה ויקרה יותר מאבדת עשרים ר"כ שלא יחזרו אליך, שהרי הלווה יכול לתקן את אשר עיוות, ואילו אם תאכיל את ישראל קדושים טריפות, זהו מעוות לא יוכל לתקן. וכך החזיר הרה"ק את

אדם מן המאכלות הרעים, הויין לו בנים הגונים קדושים וטהורים'.

ואחריו כתב החפץ חיים (דבר בעתו, פרק ט) בזו הלשון 'על ידי זה שהוא שומר עצמו ממאכלות האסורות, זוכה לו ולדורותיו לדורי דורותיו וכו', וגם זוכה על ידי זה כשיבוא לביתו וישא אשה, יתברך מה' שיוליד ממנה בנים צדיקים יראי א' גבורי כח לעמוד ביצרן וכו'.

ועיין בכלי יקר (דברים יב כה) שכתב על הפסוק 'לא תאכלנו למען ייטב לך ולבניך אחריו', וזו לשונו 'לפי שאמרו המפרשים שהדם מוליד אכזריות בגוף האוכל, וטבע האב נמשך גם לבנים, והיו תולדותיהן כיוצא בהם. לכך אמר, כשלא תאכל הדם, ייטב לך ולבניך אחריו - שלא יהיה האכזריות קנין דבק בזרעו'.

יפרישוהו מפני שמזיק לו בזקנותו, שגורם לו טבע רע וסופו לצאת לתרבות רעה, ולפי שבזמנינו זה אין נזהרים מעניינים אלו, רוב הבנים יוצאין לתרבות רעה, ורובם הם עזי פנים שבדור ואין יראת ה' נוגעת בלבם, ואף אם יוכיחום על פניהם לאו בר קבולי מוסר נינהו'.

והחתם סופר (או"ח סי' שמג סעי' א, שו"ת או"ח סי' פג ד"ה מ"מ) כתב בזו הלשון 'העידו קדמונינו שעל ידי מאכלות אסורות בנערות, מטמטם הלב ומוליד לו טבע רע'.

הנבדל ממאכלים רעים זוכה לבנים הגונים ובמידה טובה מרובה, מצינו שכתב הרמב"ן (אגרת הקודש שם) 'והנני מוסר בידך מפתח גדול וכו', שאם יבדל

הקצב למוטב, שמעתה לא יעשה כזאת, ואף גילה ואמר לו כי איננו שו"ב, אלא רצה להצילו ולהעבירו מדעתו דעת נקלה.

י. מעשה נורא מהרה"ק רבי זושא מאניפאליע זיע"א הובא בספר בוצינא קדישא (אות מו) 'דבר זה שמעתי בילדותי מפי החסידים אנשי השם שבעיר קוטנא, כי הוי עובדא, שפעם אחת נדד הרב ר' זושא במדינות אשכנז, ובא לאיזה עיר. ואנשי העיר ההיא בראותם מעשיו ודרכיו זלזלו בו הרבה ולא פנו לדבריו כלל. והוא הלך בבוקר לבית הכנסת להתפלל, וגם שם בבית הכנסת עשו ממנו קצת אנשים חוכא ואיטלולא, וגם התינוקות התחילו לשחק בו, כדרך תינוקות שמשחקין מאיש זר ומשוגע הבא אל בית המדרש ובית הכנסת. אז פנה אל הילדים ואמר להם: אהוביי הילדים, התאספו נא והתקבצו ובואו כולכם אלי בקבוצה אחת. ויתאספו יחד כל הילדים שבבית הכנסת ויבואו אליו ויעמדו מסביב לו, והוא עמד ביניהם. וישם פניו אליהם ויאמר להם: אהוביי הילדים, הסתכלו נא היטב. והילדים חשבו כי יעשה להם איזה שחוק או איזה מעשה להטים, אבל הוא לא עשה כלום רק הביט בפני כל ילד וילד והסתכל בו היטב, ואחר כך שלחם מעל פניו ואמר: לכו לביתכם.

והנה בבוא הילדים לביתם לעת האוכל והגישו לפניהם לאכול לא רצו לאכול. זה אמר: איך אפשר לאכול והחלב הוא חלב עכו"ם. וזה אמר: איך אפשר לאכול והחמאה היא של גוים, וזה אמר: איך אפשר לאכול והבשר לא נמלח כהוגן. הכלל, רוב הילדים או כולם מיאנו לאכול כל אחד בבית אביו, באמרו שהמאכלים הם טרפה והכלים הם גם כן טריפה. ואשה אחת סיפרה

בקליפת מצרים כמו שפירשנו במקומו, ואם יזונו מהתיעוב הנה הנם חוזרים לשקע נפשם בקליפה כבראשונה, ואשר על כן כשיתקדשו הוא יגמור בעדם לשומרים'.

עוד כתב האור החיים הק' (פסוק מד ד"ה עוד ירצה), שבזכות השמירה ממאכלות האסורות ישמרנו ה' מכל רע. וזו לשונו 'ואומרו 'ולא תטמאו' וגו', פירוש מלבד דברים שאתה מעלה על דעתך לשמור עצמך מהם, עוד אני מבטיחך שלא יאונה לך כל מין הרע, והוא אומרו 'בכל השרץ הרומש' וגו'. עוד ירמוז, שבאמצעות שמירת מצוה זו, לא ישלטו עכו"ם בעם בני ישראל, עכו"ם יקראו שרצים ושקצים הרומשים על הארץ' יא.

בשכר 'והתקדשתם' - תהיו מובטחים להיות שמורים מכל רע

ושכרו של המשתדל ונזהר ומתרחק מן האיסור, שמן השמים קא מסייעי בהדי ושומרים אותו שלא יאונה לו כל רע, כמובא באור החיים הק' (פרשת ד"ה עוד ירצה והתקדשתם) בזו הלשון 'עוד ירצה 'והתקדשתם', תעשו גדרים וסייגים לבל תטמאו, ובזה אני מבטיחכם שתהיו קדושים וכו'.

ולהלן (פסוק מה ד"ה כי אני) כתב האור החיים הק' הוכחה לזה, וזו לשונו 'כי אני ה' המעלה וגו'. נותן הוכחה לעיניהם כי ה' ישמור אותם מהכשל בעון ההוא, כי הוא העלה וברר נפשות ישראל שהיו נתונים

לשכנתה: הראית מה עשה לי בני, שבשום אופן אינו רוצה לאכול באמרו שהמאכל אסור. וחברתה גם היא השיבה כנגדה: הנה גם בני צועק שצריכים לשבור את כל כלי הבית, ולא ידעו מה לעשות, עד שנעשה מזה רעש בכל העיר. ואמרו: אין זה כי אם שהאיש הזר שהסתכל בהם בבית הכנסת פעל עליהם כל זאת, ובודאי הוא איש קדוש ונורא וצריכים לפייסו ולבקש ממנו שיורנו לתקן כל אשר שחתנו. וכן עשו ובאו לפניו אנשי העיר בקידה והשתחויה, ובקשו אותו שימחול להם על עלבונם ויורה להם דרך תשובה. והוא נעתר לדבריהם והעמידם על דרך התורה והיראה ונפרד מהם בכבוד גדול'.

יא. על דרך זו מצינו בנועם אלימלך (פרשת ד"ה או יאמר זאת החיה) 'או יאמר זאת החיה (יא, ב), רמז למה שראה דניאל חיה זו אדום. 'אשר תאכלו', לשון 'ואכלתם את אויביכם' (ע"פ דברים כ יד). ואמר הכתוב, על ידי זה יהיה כח בידכם לכלות אותם, דהיינו 'מכל בהמה', דאיתא בגמ' בבא מציעא (סא): 'אמר רב חנינא מסורא דפרת - לרבינא, יציאת מצרים דכתב רחמנא גבי שרצים למה לי וכו', לכדתנא דבי ר' ישמעאל, אלמלא לא העליתי את ישראל אלא בשביל שאינם מטמאין בשרצים ומעליותא היא גבייהו וכו'. יש לומר הפירוש הגמ' הנ"ל, על פי דאיתא במדרש (עין ירושלמי ברכות פ"ט ה"ב) 'שאלו המלאכים את הקב"ה למה ברא השרצים, והשיב להם השי"ת: מפני הקטרוג, אם יבא לקטרג על ישראל חלילה שחוטאים לפניו ואין צורך בהם, אז משיב לו השי"ת, הלא השרצים אין צורך בהם כלל ואף על פי כן בראתים' וכו'.

ספירת העומר

ימי הספירה הינם ימי הכנה ותשוקה לקראת 'קבלת התורה'

☆ ספירת הימים מתוך תשוקה וכיסופין לקראת קבלת התורה ☆ להראות בנפשנו החפץ הגדול אל היום הנכבד הנכסף ללבנו ☆ אין לך דבר העומד בפני הרצון ☆ ימי הספירה דומים בקדושתם לימי חול המועד ☆ מי שמתכוון כראוי יכול לזכות לשמוע את קול ה' – 'אנכי ה' אלוך' –

ומרוב שמחתם שהיו ממתינין אותו מעמד, היו מוניין אותו כך וכך – כחתן המונה יום הכנסת כלתו לחופה, ולכך אנו מוניין אותו עתה – זכר להם, וזה דרך דרש וטעם נכון בספירה'.

ובמחזיק ברכה (להחיד"א, או"ח חיים סי' תצד) הביא כן בשם הרמב"ם, וזו לשונו 'הרמב"ם כתב בספר המורה (פ"ג ח), אמנם שבועות הוא יום מתן תורה, ולהגדיל היום ההוא נמנו הימים מן המועד הראשון אליו, כמו שממתין בו הנאמן הטוב שהוא מונה היום וגם השעות. וזהו סיבת ספירת העומר מיום צאתנו ממצרים – עד יום מתן תורה, שהוא היה הכוונה והתכלית ביציאתם וכו'.

להראות בנפשנו החפץ הגדול אל היום הנכבד הנכסף ללבנו

על דרך דבריהם כתב החינוך (מצוה שו) וז"ל 'משרשי המצוה על צד הפשט, לפי

ספירת הימים מתוך תשוקה וכיסופין לקראת קבלת התורה

מצינו בפירוש הר"ן על הרי"ף (פסחים כח.) בשם המדרש, שבצאת בני ישראל ממצרים, כל אחד ספר לעצמו את הימים לקראת קבלת התורה. וזו לשונו 'ובהגדה גם כן אמרו, בשעה שאמר להם משה (שמות ג יב) 'תעבדון את האלוקים על ההר הזה', אמרו לו ישראל: משה רבינו, אימתי עבודה זו. אמר להם: לסוף חמשים יום. והיו מוניין כל אחד ואחד לעצמו. מכאן קבעו חכמים לספירת העומר, כלומר בזמן הזה שאין אנו מביאין קרבן ולא עומר אלא מחשבין נ' יום לשמחת התורה – כמו שמנו ישראל באותו זמן'.

וכן מצינו שכתב רבינו ירוחם (נתיב ה ח"ד דף מד טור ד) בלשונו הזהב 'כי החשבון בזמן הזה הוא לשמחת התורה, כדאיתא בהגדה, כשאמר להם משה (שמות ג יב) 'תעבדון את האלוקים על ההר הזה', אמרו לו, מתי? אמר להם: לסוף נ' יום.

'מעשה בר' אליעזר בן הורקנוס שהיו לאביו חורשין הרבה, והיו חורשין על גבי המענה [והוא היה חורש בטרשין, ישב לו והיה בוכה, אמר לו אביו מפני מה אתה בוכה, שמא מצטער אתה שאתה חורש בטרשין], עכשיו הרי אתה חורש עמנו על גבי המענה. ישב לו על גבי המענה [והיה בוכה], אמר לו אביו מפני מה אתה [בוכה] שמא מצטער [אתה שאתה חורש] על גבי המענה, אמר לו לאו. אמר לו, ולמה אתה בוכה, אמר לו, איני בוכה אלא שאני מבקש ללמוד תורה. אמר לו, והרי בן שמנה ועשרים שנה אתה ואתה מבקש ללמוד תורה! אלא קח לך אשה והוליד בנים ואתה מוליך לבית הספר.

עשה שתי שבתות שלא טעם כלום, עד שנגלה עליו אליהו זכור לטוב, אמר לו, בן הורקנוס מפני מה אתה בוכה. אמר לו: מפני שאני מבקש ללמוד תורה. אמר לו: אם אתה מבקש ללמוד תורה, עלה, לך לירושלם אצל רבן יוחנן בן זכאי.

עמד ועלה לו אל ירושלם אצל רבן יוחנן בן זכאי. ישב לפניו והיה בוכה. אמר לו, מפני מה אתה בוכה. אמר לו: מפני שאני מבקש ללמוד תורה. אמר לו: בן מי אתה. לא רצה להגיד לו. אמר לו, מימין לא למדת לא קריית שמע ולא תפלה ולא ברכת המזון, אמר לו לאו, עמד ולמדו שלשתן. ישב לו והיה בוכה. אמר לו: מפני

שכל עיקרן של ישראל אינו אלא התורה², ומפני התורה נבראו שמים וארץ וישראל, וכמו שכתוב (ירמיהו לג כה) 'אם לא בריתי יומם ולילה' וגו'. והיא העיקר והסיבה שנגאלו ויצאו ממצרים - כדי שיקבלו התורה בסיני ויקיימוה, וכמו שאמר ה' למשה (שמות ג יב) 'זוה לך האות כי אנכי שלחתיך, בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלוקים על ההר הזה' וכו'.

ומפני כן - כי היא כל עיקרן של ישראל ובעבורה נגאלו ועלו לכל הגדולה שעלו אליה, נצטוו למנות ממחרת יום טוב של פסח עד יום נתינת התורה, להראות בנפשנו החפץ הגדול אל היום הנכבד הנכסף ללבנו, כעבד ישאף צל, וימנה תמיד מתי יבוא העת הנכסף אליו שיצא לחירות, כי המנין מראה לאדם כי כל ישעו וכל חפצו להגיע אל הזמן ההוא³.

המורם מדבריהם הק', שהשתוקקות לקבל את התורה, היא מעצם עבודת ימי הספירה, והיא המשך וזכר למה שהיה במדבר - בעת הליכת ישראל לקבל את התורה.

אין לך דבר העומד בפני הרצון

בפרקי דר' אליעזר (פרק א) מובא המעשה עם התנא ר' אליעזר בן הורקנוס, מה היתה תחילת דרכו בתורה (והוא בנוסח אחר מן המובא לעיל מדברי המדרש), וזו לשונו

יב. רבינו סעדיה גאון כתב (ספר האמונות והדעות ג ז) 'אין אומתנו אומה - אלא בתורה'.

יג. ועפ"ז ממשיך לבאר שם מדוע סופרים לעומר ולא כמה ימים נותרו עד חג השבועות. וזו לשונו 'זוהו שאנו מונין לעומר, כלומר כך וכך ימים עברו מן המנין, ואין אנו מונין כך וכך ימים יש לנו לזמן, כי כל זה מראה בנו הרצון החזק להגיע אל הזמן, ועל כן לא נרצה להזכיר בתחילת חשבוננו ריבוי הימים שיש לנו להגיע לקרבן שתי הלחם של עצרת'.

יוחנן בן זכאי, וכמובא במשנה (אבות פ"ב מ"ח) 'חמשה תלמידים היו לרבן יוחנן בן זכאי, ואלו הן: רבי אליעזר בן הורקנוס ורבי יהושע בן חנניה ורבי יוסי הכהן ורבי שמעון בן נתנאל ורבי אלעזר בן ערך וכו'. הוא היה אומר, אם יהיו כל חכמי ישראל בכף מאזנים ואליעזר בן הורקנוס בכף שניה מכריע את כולם' י"ד.

ימי הספירה דומים בקדושתם לימי חול המועד

והנה מצינו ברמב"ן (ויקרא כג לו ד"ה עצרת) שכתב על ימי הספירה, שהם אינם ימי חול, אלא דומים הם בקדושתם לימי חול המועד, מפני שהם בין חג הפסח לבין חג השבועות. וזו לשונו 'וציוה בחג המצות שבעה ימים בקדושה לפנייהם ולאחריהם, כי כולם קדושים ובתוכם ה'. ומנה ממנו תשעה וארבעים יום - שבעה שבועות כימי עולם, וקדש יום שמיני כשמיני של חג. והימים הספורים בינתיים כחולו של מועד - בין הראשון והשמיני בחג, והוא יום מתן תורה שהראם בו את אשו הגדולה ודבריו שמעו מתוך האש'.

ולדברינו הנזכרים, הימים הללו הם המשך וחסיבה אחת, שבתחילה

מה אתה בוכה. אמר לו, מפני שאני מבקש ללמוד תורה. עמד ולמדו תורה, והיה אומר לו ב' הלכות כל ימות השבוע, ובשבת היה חוזר עליהן ומדבקן.

עשה שמנה ימים ולא טעם כלום, עד שעלה ריח פיו לפני רבן יוחנן והעמידו לפניו. ישב לו והיה בוכה. אמר לו: מפני מה אתה בוכה. אמר לו, שהעמדתני לפניך כאדם שהוא מעמיד מלפניו מוכה שחין. אמר לו: בני! כשם [שעלה ריח פיו מלפני, כך יעלה ריח חקי תורה] מפיו [לשמים]. אמר לו: בן מי אתה. אמר לו: בן הורקנוס. אמר לו: והרי אתה בן גדולי עולם, ולא היית מגיד לי? אמר לו: חייך אתה סועד אצלי'.

ויש ללמוד מכך, שעל ידי השתוקקות ורצון חזק ביותר עד כדי בכי, אפשר להתחיל ללמוד תורה אפילו אם לא למדו תורה מעולם, שהרי ר' אליעזר לא למד תורה עד שהיה בן כ"ח שנים, אך מגודל השתוקקותו וצימאונו ללמוד תורה, בכה הרבה - עד שזכה לגילוי אליהו הנביא שאמר לו ללכת ללמוד תורה אצל ר' יוחנן.

ולבסוף עלה ר' אליעזר ונתעלה עד שזכה להיות מגדולי תלמידיו של ר'

יד. יש ללמוד ממה שר' יוחנן בן זכאי קירב את ר' אליעזר בלי להכירו ובלי שהוא התאים כלל ל'שיבה' שלו (שהרי ר' אליעזר לא למד תורה כ"ח שנה), שכל אחד שמבקש ורוצה ללמוד תורה בכל לבו ומאודו, עדין לגדולות, והוא מתאים לשיבה הטובה ביותר. וכמו ששמעתי מאחד מראשי הישיבות, הגאון הרב שניידר זצ"ל, שפעם אחת הגיע אליו בחור בן חמשה עשר שנים, ובקשתו בפיו להתקבל ללמוד תורה בישיבה. כששאלו: בחורל', מה הנך יודע ללמוד? התברר, שלא רק שאינו יודע ללמוד דף גמ', אלא אפילו להתפלל אינו יודע. נענה אליו ראש הישיבה ואמר לו: לצערי אינך מתאים לשיבה. בתחילה הנך צריך ללכת ל'חדר', ולאחר מכן תעלה לשיבה. אמנם הבחור נענה ואמר לו, שהוא מתבייש ללכת ללמוד ב'חדר'. והוסיף ואמר, שהוא

ונראה לי) בהאי לישנא 'והנה אם אדם זוכה, שומע בכל חג השבועות את הקול שמכריזין 'אנכי ה' אלוקיך'. נמצא איך צריך האדם להכין את עצמו בהכנות רבות שיזכה לשמוע דיבור הקב"ה, שכמה אלפים רבבות מלאכים ושרפי קודש אוחזים חיל ורעדה ורתת וזיע מאימתו יתברך, ומכל שכן אנחנו בני אדם. ולא סגי בג' ימים לבד, ואפילו אם יכין את עצמו כל השנה לא סגי^{טו}.

באהבתו בחר בנו ה' וגאלנו מידי המצרים, ולאחר מכן קרבנו לפני ה' סיני. וימי הספירה הם אמצע המועד - שלפניהם החג הראשון ואחריהם החג האחרון.

מי שמתכוון כראוי יכול לזכות לשמוע את קול ה' - 'אנכי ה' אלוקיך'

אכן, מי שמתכוון כדבעי, יכול לזכות לקבלת התורה בדרגה עילאית ביותר, כמובא בקדושת לוי (פר' יתרו ד"ה

מבקש מראש הישיבה, שיכתוב לו על גבי פתק, שבחור פלוני אלמוני ביקש ממנו ללמוד בישיבה, וראש הישיבה לא רצה להכניסו לישיבה. והיינו כדי שאם ישאלוהו בבית דין של מעלה לאחר מאה ועשרים שנים, מדוע לא למדת תורה? יוכל להשיב ולומר שהרב שניידר לא רצה להכניס אותו לישיבה, וממילא לא תהיה עליו תביעה בשמים. וכמו כן, אם ישאלוהו מדוע לא שמר שבת וכשרות כראוי, יאמר להם, שהוא מפני שהרב שניידר לא רצה ללמד אותו את ההלכות, וממילא לא ידע לדקדק בהם...

כשראה הרב שניידר זצ"ל עד כמה גדלה תשוקתו וחפצו ללמוד תורה, תפסו בידו והלך עמו להיכל ישיבה ודפק על הבימה ואמר: מי רוצה ללמוד עם בחור זה במשך ג' חדשים הבאים שעה וחצי בכל יום, עמד בחור אחד בשם [ר'] 'טוביה ווייס' ואמר: 'אני מסכים ללמוד עמו שעה וחצי בבוקר'. לאחר מכן הגיע עוד בחור בשם [ר'] 'משה שטרנבוך' ואמר: 'אני מסכים ללמוד עמו שעה וחצי אחר הצהריים'. ואחריהם הגיעו עוד בחורים ללמוד עמו, ובזכותם בחור זה עשה חיל. הרי לפנינו שני גדולי ישראל שבדורנו, הלא הם כ"ק גאב"ד ירושלים הגאון ר' טוביה ווייס זצ"ל וכ"ק ראב"ד ירושלים הגאון ר' משה שטרנבוך שליט"א, שכבר מראשית ימיהם הלכו בדרכיו של ר' יוחנן בן זכאי, וקרבו את מבקש ה' ותורתו, וכמו שנאמר (משלי לא כו) 'פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה'.

טו. באוצר החיים (עמ' של) מובא מהרה"צ המקובל רבי ישעיה אשר זעליג מרגליות זצ"ל בהאי לישנא 'סיפר רבינו הגה"ק משינאווא זצוק"ל, פעם אחת בחג השבועות אמר לי אבי הגה"ק בעל הדברי חיים מצאנז זי"ע: יחזקאלי בני, אם אתה רוצה, אראה לך היום בקריאת התורה ממש מתן תורה של הר סיני, לכן תכין עצמך לראות זאת. והשבתי לו, כי אני רוצה לראות זאת. בעת קריאת התורה ממש ראיתי ושמעתי כל סדר מתן תורה, הקולות והברקים וכו', ועוד רגע קט פרוחה נשמתי, והרגיש זאת אבי והפסיק ממני תיכף ונשארתי בחיים'.

ההכנה המעולה לקבלת התורה באה על ידי התפילה

★ תפילת 'אבינו אב הרחמן וכו' היא המפתח להצלחה בתורה ★ יבקשו רחמים ממני שהחכמה שלו ★ אחת שאלתי מאת ה' ★ מי כה' אלקינו בכל קראנו אליו

וארא ד"ה (זהו צחות) מה שהביא בשם הבעש"ט, וזה לשונו 'וכמו ששמעתי בשם מורי מה שנאמר לו משמים טעם איחור ביאת משיח, שאין מאריכין באהבה רבה'.

ובספר 'בארות המים' מהרה"ק ר' צבי הירש מרימנוב זיע"א (לשבועות), מובא בהאי לישנא "ויאמר היו נכונים לשלשת ימים" (שמות יט טו), אמר הרב הק', ומה היו עושים באותן הימים? הנה באלו הימים היו מתפללין להשי"ת 'האר עינינו בתורתך, ודבק לבנו במצוותיך'.

תפילת 'אבינו אב הרחמן וכו' היא המפתח להצלחה בתורה

אחר כל העצות, אין עצה כמו התפילה והתחנונים לפני נותן התורה, וכפי שתיקנו לנו חז"ל תפילה מיוחדת על ההצלחה בתורה 'אבינו אב הרחמן, המרחם רחם עלינו. ותן בליבנו בינה להבין ולהשכיל לשמוע ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך באהבה'.

על גודל מעלת תפילה זו, יש ללמוד מן המובא בתולדות יעקב יוסף (פרשת

טז. מסופר על הרה"ק ר' נפתלי מראפשיץ זיע"א, שהיה מסתובב בעת שהתפללו תפילת אהבה רבה, ומעורר כל אחד ואחד לכוון את לבו, שיתפלל ברתיעת לב 'ותן בלבנו בינה וכו' לאהבה וליראה את שמך וכו'. והוא עצמו היה מתפלל בחג השבועות באריכות רבה, החל מעלות השחר עד אחר הצהריים. ועוד זכינו בדורנו, לראות את רביה"ק הדברי יואל זיע"א, שתפילת 'אהבה רבה' היתה אצלו אחת מהתפילות החשובות ביותר, שהיה מתפלל אותה כבן המתחטא לפני אביו בתחנונים ובהשתפכות הנפש גדולה, עד כדי שהיה נראה שכותלי בית הכנסת מתנענעים מסערת נפשו בתפילתו.

יז. להבין מה שאומרים 'אבינו אב הרחמן המרחם - רחם עלינו', מה פשר כפילות הדברים. יש ללמוד ממעשה שהיה עם בעל הדברי שמואל זיע"א, שפעם אחת נכנס לבית הכנסת, ואמר בענוותנותו ושפלות רוחו 'אבינו אב הרחמן', כיצד יתכן שיהיה לאיש פשוט כמוני זכות להיכנס לבית הכנסת? ולא עוד, אלא שיש לי גם את הזכ"ל להתפלל עם מנין, ועוד להתעטף בטלית ולהניח תפילין, אין זאת אלא מרוב רחמנותו של 'אבינו אב הרחמן המרחם עלי' - אף שאיני הגון ואיני כדאי. ולכן מעז אני אף לבקש 'המרחם רחם עלינו' - שרחמך ימשיכו להשפיע עלי, 'ותן בליבנו בינה'...

יח. ומאידך, אף מי שכשרונותיו מיוחדים והוא גאון אדיר, אילולא התפילה לא יוכל לכוון

יבקשו רחמים ממי שהחכמה שלו

וזו הדרך המועילה ביותר להצליח בתורה, כפי שמצינו בגמ' (נדה ע:): 'מה יעשה אדם ויחכם, אמר לה: ירבה בישיבה, וימעט בסחורה. אמרו: הרבה עשו כן ולא הועיל להם. **אלא יבקשו רחמים ממי שהחכמה שלו**^ט, שנאמר (משלי ב ו) 'כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה'^ז.

ואף לזכרון הלימוד, מועילה התפילה, כמובא בגמ' (ברכות לב:) על חסידים

הראשונים שהיו שוהים שעה אחת קודם התפילה ושעה אחת לאחריה, ו'מתוך שחסידים הם תורתם משתמרת ומלאכתן מתברכת'. ופירש"י (שם ד"ה תורתם) 'תורתם משתמרת - בתוך לבם, שאין תלמודם משתכח'^{כא}.

אכן, התפילה החזקה והמועילה ביותר, היא תפילה עם דמעות, כמובא בגמ'

(בבא מציעא נט.) 'אמר רבי אלעזר, מיום שנחרב בית המקדש ננעלו שערי תפילה,

לאמיתה של תורה, וכפי המסופר על הרה"ק ר' שמעלקא מניקלשבורג זיע"א, שאמר פעם, שמי שאינו מכוון כשמתפלל 'והאר עינינו' או בברכת 'אתה חונן לאדם דעת', בלתי אפשר שיזכה לכוון לאמיתה של תורה, אפילו אם מצד כשרונותיו הוא גאון אדיר ועילוי שבעילויים. קם אחד מהתלמידים ואמר, שהוא לא כיוון היום בתפילתו ועם כל זאת התחדש לו חידוש אמיתי. על אתר הראה לו הרה"ק ר' שמעלקא בפשיטות, שהחידוש אינו נכון ואינו לפי האמת.

יט. סיפר כ"ק אדמו"ר מפאריסוב שליט"א, שהרה"ק רבי פנחס מקאריץ זיע"א, בתחילת דרכו היה מעיין בספרי חקירה של הראשונים. פעם אחת כשנסע הבעש"ט בדרכו, חלף במרכבתו ליד הרה"ק רבי פנחס זיע"א, ואמר לו באזנו: צריך ראייה שיש אלוקים!? **א מ'בעט עם - העלפט ער** (מבקשים ממנו והוא עוזר). חדרו הדברים ללבו של הרה"ק רבי פנחס זיע"א, שהתפעל מדבריו ומרוח הקודש שפיעמה בו, ומני אז הצטרף לתלמידי הבעל שם טוב, וזכה לדלות ולהשקות את מימיו הנאמנים.

כ. לכאורה יש לבאר מה שהשיבה הגמ' 'ירבה בישיבה', ורק לאחר מכן - אם לא הועיל 'יבקשו רחמים', ומדוע לכתחילה לא יבקש רחמים. אך נראה לבאר זאת עפ"י דברי הגמ' (מגילה ו:): 'ואמר רבי יצחק, אם יאמר לך אדם: יגעתי ולא מצאתי - אל תאמן, לא יגעתי ומצאתי - אל תאמן. הני מילי - בדברי תורה. אבל במשא ומתן - סיעתא הוא מן שמיא. ולדברי תורה לא אמרן אלא לחדודי, **אבל לאוקמי גירסא** (שלא תשתכח ממנו, רש"י) - **סיעתא מן שמיא היא**. ויש ללמוד מדברי הגמ' הללו, שבכדי לזכות להבין את התורה, ראוי לעשות השתדלות תחילה - 'ירבה בישיבה', ואז יזכה בסיעתא דשמיא - לאוקמי גירסא. אכן, אם לא הועילה לו השתדלותו, לא נותר לו אלא לבקש רחמים ממי שהחכמה שלו.

כא. מצינו בגמ' (מגילה כח:) 'אמרי: האי דעיילין לבי כנישתא - לאו משום מיטרא, אלא משום דשמעתא בעא צילותא כיומא דאסתנא'. ופירש רש"י (ד"ה צילותא) 'צילותא - דעת צלולה ומיושבת, שאינו טרוד בכלום מחשבה'. ובדרך רמז פירש השר שלום מבעלזא זיע"א, שההצלחה בלימוד התורה - 'שמעתתא', צריכה תפילה - 'בעי צילותא'.

הרוחניות הוא ימות. ויש לומר, שמשאלתו של יעבץ היתה אצלו כל משאת חייו, בבחינת מה שנאמר (תהלים כז ד) 'אחת שאלתי מאת ה', וממילא אם לא תתמלא משאלתו מאת ה', אין לו חיים, ומעין מה שנאמר (בראשית מד כב) 'לא יוכל הנער לעזוב את אביו ועזב את אביו ומת'.

ולהלן מובא בגמ' שהקב"ה שמע את תפילתו של יעבץ ומילא לאתרו את מבוקשו, וכלשון הגמ' 'מיד' – 'ויבא אלוקים את אשר שאל'. ויש לומר, שמעשה זה נכתב ונאמר עבורנו, כדי ללמדנו, שאם יהודי מבקש מה' באופן כזה שמשאלתו הרוחנית היא בבחינת 'אחת', מפני שהיא כל חיותו וכל מעייניו, אזי 'ויבא אלוקים את אשר שאל'.

מי כה' אלקיני בכל קראנו אליו

ובחתם סופר (פר' יתרו ד"ה ויספר משה לחותנו) כתב בהאי לישנא "ויספר משה לחותנו את כל אשר עשה ה' לפרעה

שנאמר (איכה ג ח) 'גם כי אזעק ואשוע שתם תפילתי'. ואף על פי ששערי תפילה ננעלו שערי דמעות לא ננעלו, שנאמר (תהלים לט ג) 'שמעה תפילתי ה' ושועתי האזינה אל דמעתי אל תחרש' (עיין בזה"ק פר' שמות יב: כב).

אחת שאלתי מאת ה'

נאמר (דברי הימים א' ד י) 'ויקרא יעבץ לאלוקי ישראל לאמר, אם ברך תברכני והרבית את גבולי והיתה ידך עמי, ועשית מרעה לבלתי עצבי. ויבא אלוקים את אשר שאל'. ובגמ' (תמורה טז.) פירשו את כוונת תפילתו "אם ברך תברכני" – בתורה, 'והרבית את גבולי' – בתלמידים, 'והיתה ידך עמדי' – שלא ישתכח תלמודי מלבי, 'ועשה מרעתי' – שיזדמנו לי ריעים כמותי, 'לבלתי עצבי' – שלא ישגבני יצר הרע מלשונות^{כב}. אם אתה עושה כן – מוטב, ואם לאו – הריני הולך לנסיסי לשאול^{כד}.

ויש לבאר מהיכן ידע יעבץ להעיד על עצמו שאם לא יתמלאו משאלותיו

כב. מסופר על ראשית דרכם של הרבה מגדולי ישראל, שנולדו עם כשרונות חלשים, ואעפ"כ נעשו לתלמידי חכמים מופלגים – מכוח תפילתם ועמלם בתורה. וכגון מה שמסופר על הרה"ק ר' יהושע בוקסבוים הי"ד זיע"א גאב"ד גאלאנטא, שבהיותו בחור, למד אצל הרה"ק ר' שמואל רויזנברג זיע"א גאב"ד אונסדורף. פעם אחת נכנס האונסדורפר רב לשיבה וראה את הבחור ר' יהושע בוקסבוים בוכה עד למאוד, ושאלו על פשר הדבר. השיב לו ר' יהושע, שהוא מיצר וכואב על מה שאינו מבין את סוגית גיד הנשה כדבעי. התיישב עמו האונסדורפר רב זיע"א ואמר לו, הנך הולך ללמד סוגיא זו לתלמידים – אלף פעמים. וישב ולמד עמו עד שהבין הסוגיא כדבעי (כן שמעתי מהגה"צ ר' אלחנן הלפרין זצ"ל מראדמישלא – לונדון, ששמע זאת מתלמידו של הגאלאנטער רב. ואכן התקיימה ברכת הצדיק, וזכה להרבין תורה לתלמידים בסוגיא זו והמסתעף ממנה, ואף חידש בה תילי תילים של חידושים וביאורים).

כג. הכוונה על חזרת הלימוד.

כד. פירש רש"י (שם ד"ה עצבי) בהאי לישנא 'ואם לאו הריני הולך בנסיסי לשאול, הריני מת בעצבוני, כדמורגמין (בראשית לד ז) ויתעצבו ואיתנסיסו'.

הקב"ה ניסים ונפלאות במצרים ואחר כך עמדו בסכנה על הים - עד שצעקו אל ה', 'ויאמר ה' מה תצעק אלי, דבר אל בני ישראל ויסעו' (שמות יד טו). וכי סלקא דעתך שהיה דעתו לטבעם בים או למסרם ביד פרעה לולי שצעקו?! וכן במרה, היה דעתו יתברך שמו להשקותם מי מרה או להמיתם ברעב בדפקה או בצמא ברפידים?! ולחנם עשה כל הניסים במצרים להוציאם להמיתם?!

אלא על כרחך, הכל היה מוכן לטובתם מעיקרא, ורק התאוה לתפלתם. ובזה ניכר 'מי כה' אלקינו בכל קראנו אליו'. והיינו שספר משה רבינו ע"ה ליתרו אשר עשה אלוקים לפרעה ומצרים אודות ישראל, ואחר כל זה, כל התלאה אשר מצאתם בדרך. ולמה כל התלאה, וכי היה בדעתו להאבידם?! אלא על כרחך משום 'ועונה לעמו בעת שועם אליו', ועל הדבר הגדול הזה 'יחד יתרו ויאמר ברוך ה'".

ולמצרים, על אודות ישראל. את כל התלאה אשר מצאתם בדרך ויצילם ה', ויאמר יתרו: ברוך וגו' (שמות יח ח). וקשה, הלא כבר שמע ובא ומה צורך לספר עוד, ומאי טעמא אמר עתה ברוך ה'.

אבל יובן, דקרא צווח (דברים ד ז) 'מי כה' אלקינו בכל קראנו אליו', בזה ניכר קרבתנו אל ה' ואהבתנו אליו, שהוא מתאוה לתפלתו ושומע ועונה. אומר 'משיב הרוח' ונשיב זיקא, 'ומוריד הגשם' ואתי מיטרא (כתענית כה:). ומובן שהרוח והגשם היו מעותדים לבוא אלא שנעצרו עד [ש]יתפללו, שהקב"ה מתאוה לתפלתן של צדיקים. והיינו דאמרין 'משפיל גאים ומגביה שפלים ועוזר דלים ועונה לעמו בעת שועם אליו', פירוש, מעצמו הוא משפיל הגאים ומגביה השפלים ועוזר הדלים, אלא שעונה לעמו בעת שועם אליו באותו הענין ממש, להראות חבתם.

וראיה ברורה לזה, הנה אחר שעשה

חוקים להורותם

הלכות והליכות

מתוך שיעורי ההלכה,
והוספות פסקים בעל פה
שנמסרו מפי הגאון
רבי שמעיה לעזר של"ט"א

הלכות ספירת העומר

הלכות ספירת העומר

ספיה"ע בזה"ז דאורי' או דרבנן

א. כתוב בתורה (ויקרא כ"ג) "וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עומר התנופה שבע שבתות תמימות תהיינה עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמישים יום", ונחלקו הראשונים בדין מצוה זו בזמן הזה, וג' שיטות בדבר. [א] דעת רוב הפוסקים שהמצוה מדאורייתא הוא רק בזמן הבאת העומר וכדכתי' 'מיום הביאכם את עומר התנופה', ובזמן הזה באמת אין המצוה אלא מדרבנן זכר למקדש, וכ"פ המחבר". [ב] שי' הרמב"ם והחינוך שגם בזמן הזה הספירה היא מדאורייתא, והרמ"א חשש לשיטה זו¹. [ג] שיטת רבינו ירוחם שספירת הימים גם בזה"ז היא מדאורייתא, וספירת השבועות אינה אלא מדרבנן זכר למקדש². והפוסקים נקטו עיקר כשיטת המחבר שהספירה בזמה"ז אינה אלא דרבנן³.

א. שכן כתב בס"ב דמעיקר הדין מותר לספור ספיה"ע כבר בבין השמשות, ולפי שבין השמשות הוא ספק, וספיה"ע הוא רק דרבנן, וספק דרבנן לקולא.

ב. שכן פסק בס"ד שאם התחיל לאכול באיסור קודם שספר צריך להפסיק באמצע אכילתו ולספור, ודין זה הוא רק במצוות דאורייתא. ועיי"ש במ"ב ד"ל שלכך חשש כאן הרמ"א להשיטה שהוא דאורייתא כיון שהוא דבר שאין בו טורח כלל להפסיק מעט ולספור. ועיי' עוד בבאיא"ל ר"ס תפ"ט שהאריך לחשוב השיטות הסוברות שהספירה בזמה"ז מדאורייתא, ומסיים דלפי זה יש סעד גדול למנהגינו שאנו זהירים שלא לספור עד צאת הכוכבים. ובביאור הפלוגתא בזה אם המצוה בזמן הזה היא מדאורייתא או מדרבנן, היינו אם מה דכתיב בתורה מיום הביאכם את עומר התנופה הוי 'סימן' רק אימתי הוא זמנה, או דהוי 'סיבה' שזהו כל עיקר המצוה.

ג. ולדבריו הם ב' מצוות, היינו מצוה חדא 'מיום הביאכם את עומר התנופה שבע שבתות תמימות תהיינה עד ממחרת השבת השביעית', ב' 'תספרו חמישים יום', ובאמת שלדבריו בזמן המקדש היו מברכים ע"ז ב' ברכות, ועיי"ש בדבריו שכתב לבאר עוד דלכך אין אנו מזכירין בזמה"ז למנין השבועות רק כבדרך אגב, אבל בזמן המקדש היו סופרים היום כך וכך ימים היום כך וכך שבועות.

ד. וכבר העירו בזה על הנוסח שאנו אומרים הנני מוכן ומזומן 'לקיים מ"ע של ספירת העומר

שומע כעונה בספירת העומר

ב. בגמ' מנחות פ"ה דרשין מן הכתוב 'וספרתם לכם' שתהא ספירה לכל אחד ואחד, ונחלקו הפוסקים בביאור המכוון בדרשה זו, ד"א שהכוונה בזה לאפוקי בי"ד והיינו שמצות ספיה"ע היא מצוה על כל אחד ואחד מישראל ודלא כספירת יובל שהיא מצוה רק על בי"ד, וי"א דהכוונה בזה לומר שהספירה היא מצוה אקרקפתא דגברא ולא מהני בזה שומע כעונה.^ה

אכילה קודם הספירה

ג. אסור לאכול פת או מזונות יותר מכביצה, וכן לשותות משקה המשכר בשיעור של יותר מרביעית, מחצי שעה קודם זמן ספירת העומר, ואע"פ שכבר התפלל ערבית מ"מ אסור באכילה משום מצות הספירה, ואף אם כבר התחיל באיסור פוסק וסופר, אבל אם התחיל בהיתר אע"פ שנמשך באכילתו והגיע זמן המצוה אינו מחוייב להפסיק. ונחלקו האחרונים אימתי נחשב זמן התחלת המצוה –

כמו שכתוב בתורה 'וכו', שהרי הספירה בזמה"ז אינה אלא דרבנן, ויש ששינו הנוסח מכח קושיא זו, והנראה ליישב עפ"י דברי הגר"ז שביאר דאיכא ב' מיני מצוות דרבנן, א' מצוה ששייכת בעצם בזה"ז כבזמן המקדש, ובזה כל שחייבוהו לקיימו בזמה"ז הרי היא מצוה וחיוב גמור מדרבנן, ב' מצוה שאינה שייכת כלל בזמה"ז רק בזמן המקדש, וכמו ספירת העומר שכל עיקר הספירה אינה אלא לעומר ולא שייכא בזמה"ז דליכא עומר, ולזה כל עיקר החיוב בזמן הזה אינו אלא 'זכר למקדש', ובזה ביאר מה שאנו אומרים אחר הספירה הרחמן הוא יחזיר לנו עבודת ביהמ"ק למקומה, ולפי שכל עיקר הספירה אינה אלא זכר בעלמא להקיום שהיו נוהגים בזמן המקדש ותו לא עכ"ד. ואשר לפי"ז יש ליישב מה שאנו אומרים 'לקיים מ"ע של ספירת העומר כמו שכתוב בתורה', ולפי שכך היו אומרים בזמן המקדש, ותיקנו לקיימו 'זכר למקדש' כהאופן שהיה נוהג במדויק בזמן המקדש.

ה. דעת הלבוש והח"י דלא מהני בזה שומע כעונה, והפר"ח מיקל בזה, ועיי' בביאה"ל שדבר זה הוא כבר פלוגתא גדולה בין הראשונים. ובביאור הפלוגתא בזה, לכאן נראה שנחלקו האם היא מצוה שבדיבור בעלמא כקידוש והבדלה, ואשר לפי"ז מהני בזה שומע כעונה כקידוש והבדלה, או דעיקר המצוה היא בלב להחזיק חשבון הימים, וכמו דמצינו במג"א שהסופר בלשון הקודש ואינו מבין מה שסופר לא יצא, וכבר תמה עליו במו"ק שהרי לעולם בלשה"ק אף אם אינו מבין הלשון שפיר יצא ומאי שנא הכא, והמוכרח מדברי המג"א דשאני הכא שענין המצוה היא 'ספירה' שעיקרה בלב וכל שאינו מבין מה שאומר לא עביד מידי, ואשר לפי"ז י"ל שאף לא מהני בזה שומע כעונה דהיא כמצוה שבגופו ודוק.

ו. עיי' לעיל הערה ב'.

דלשיטת השוע"ה היינו מבין השמשות, ולשיטת המ"ב היינו דוקא בצאת הכוכבים.¹

זמן המיצוה

ד. כל הלילה כשר לספירת העומר אך לכתחילה צריך שיספור בתחילת הלילה שנא' 'תמימות תהינה',² ואם שכח לספור בתחילת הלילה הולך וסופר כל הלילה, ומכל מקום מקדימין להתפלל תפילת ערבית קודם הספירה משום דתדיר קודם, ואף אם אין בדעתו להתפלל כעת ערבית בתחילת הלילה המנהג שלא לספור ספירת העומר רק מאחרים לסופרו אחר התפילה³, ואם לא נזכר רק אחר שעלה עמוד השחר מונה באותו יום בלא ברכה.

ז. ז"ל השו"ע בס' תפ"ט ס"ב "והמדקקים אינם סופרים עד צאת הכוכבים וכן ראוי לעשות", וכתב המ"ב בסק"ד דר"ל שמן הדין היה אפשר להקל ולספור כבר בביהש"מ⁴, שהרי הוא ספק לילה ואזלינן לקולא בדרבנן, [וכדעת רוב הפוסקים שהספירה בזה"ז היא מדרבנן], ואלא דמכל מקום אינו נכון להכניס עצמו לספק דרבנן לכתחילה ולהכי המדקקים ממתנים עד צאה"כ שהוא בודאי לילה ע"כ, והנה לפי"ז היה נראה שתחילת זמן המצוה היינו כבר מבין השמשות שהרי רק המדקקים ממתנים עד צאה"כ אבל מעיקר הדין שפיר יכול לקיים המצוה כבר מבין השמשות, וכן דעת השוע"ה, ואולם עיי' בשעה"צ סק"ט שכתב בזה וז"ל פשוט דבבין השמשות אע"פ 'שמות' לספור מדין ספיקא דרבנן לקולא עכ"פ לא חשיב עדיין 'מחוייב', והיינו שדין ספק דרבנן לקולא הוא רק 'היתר' אבל בודאי שעדיין לא חל 'החויב' עד צאה"כ.

ח. והנראה בביאור הדברים שהספירה גורמת ליתן על היום איזה חלות של אותו מספר וכעין ספירת שמיטין ויובלות, ובזה א"ש מה שדרשו במנחות דספיה"ע היא מצוה על כל אחד ואחד ופי' התוס' דר"ל לאפוקי שאינו דין רק על בי"ד כיובל, ולפי שגדר מצות ספירת העומר הוא כגדר מצות ספירת יובלות ולכן סד"א שהיא מצוה רק על בי"ד, ולהכי נמי כל שמאחר הספירה הרי זה חסר בהשם תמימות ולפי שמחיל המספר של אותו היום רק בזמן מאוחר. ואולי היינו נמי הטעם למנהגן של ישראל שכותבים היום כך וכך למטמוני"ם ולפי שהספירה מחלת את חלות המספר בעצם היום, והבן.

ט. הנה מעיקר הדין היה נראה לכאור' שבכה"ג יספור מיד בתחילת הלילה, אך לא נהגו כן, וכבר נתקשה בטעם הדבר ידידי הגר"ז פעלדמן שליט"א ושאל הדבר מקמיה דמורן בעל השבט הליי זצ"ל, והשיב לו דאה"נ אך לא נהגו כן משום חשש שכחה ולפי שאם יספרו כאו"א בזמן אחר יש לחוש שיבואו לידי שכחה ומשא"כ עכשיו שאחר כל מנין מעריב סופרים כל הקהל כולם כאחד ושוב אין לחוש לידי שכחה.

ספירה אחד פלג המנחה

ה. אין לספור ספירת העומר קודם בין השמשות ואינו יוצא בזה אפילו בשעת הדחק, ואף אם ספר [בלא ברכה] ונתכוין לצאת בזה ידי חובתו חוזר וסופר בלילה בברכה, ואמנם אם טעה וספר קודם בין השמשות בברכה חוזר וסופר בלילה בלא ברכה.¹

ספירה בבין השמשות

ו. מעיקר הדין מותר לכתחילה לברך ולספור ספירת העומר בבין השמשות², והמדקדקים אינם סופרים עד צאת הכוכבים, ועל כן אם מתפלל מעריב עם הציבור קודם הלילה והציבור סופרים מיד אחר התפילה בבין השמשות, [והיא שאלה המצויה מאד בערבי שבתות שמקדימין להתפלל], עדיף שיספור עם הציבור בברכה מאשר שיספור אח"כ ביחידות³.

י. הנה ענין הספירה אחר פלג המנחה הוא פלוגתא גדולה בין הפוסקים וכמבואר בשו"ע ס"ב וס"ג, והמ"ב החזיק מאד בהשיטה שאינו יוצא בזה אפילו בשעת הדחק וכמבואר בדבריו סק"ב וסק"ג, ועיי"ש שהעתיק מהרשב"א דהיינו טעמא שאינו יוצא ידי חובתו כי איך יאמר למשל היום עשרה ימים ואין אלא תשעה כי אותו היום תשיעי הוא ולא עשירי עד צאת הכוכבים, ומ"מ הביא בשעה"צ סק"ז מספר א"ר בשם עולת שבת דהיכי שהתפללו מפלג המנחה ולמעלה ואחר כך ברכו על הספירה שאינו חוזר ומברך רק חוזר וסופר בלא ברכה, ואע"פ שבשעה"צ שם תמה עליו טובא מ"מ מסיק שאין לדחות דברי הא"ר בזה לגמרי.

יא. שו"ע ס"ב, ויש לתמוה דמאי שנא מההיא דמג"א סי' תקפ"ה סק"ג דאם ספק לו ביום ב' של ר"ה אם תקע דשוב אינו צריך לתקוע שהרי ספק דרבנן לקולא ונקטינן שהוא פטור מתק"ש, וכע"ז במג"א תרנ"ב סק"א דבהגיע בין השמשות של יום ב' דסוכות ועדיין לא נטל לולב דשוב אין צריך לנוטלו דסד"ר לקולא ונקטינן שהוא פטור, והנראה דשאני התם שהנידון הוא אם הוא חייב בשופר ובלולב או שהוא פטור ולכן כשאמרין שהוא פטור הוי קולא שהרי פטרינן ליה לגמרי, ומשא"כ הכא שבודאי הוא חייב בספירת העומר והשאלה היא רק אם יכול לספור כבר מבין השמשות או שצריך להמתין עד הלילה, ובזה הצד קולא היא לומר שכבר יכול לספור מבין השמשות שבכך אנו מקילין עליו ומרחיבין לו הזמן.

יב. בס' בין פסח לשבועות (להר"צ כהן) הובאו דינים והנהגות מהחזו"א שנמסרו ע"י הגר"ח קנייבסקי בזה"ל, העידו שהתיר לספור ספירה עם הציבור לפני ק"ש וברכותיה ע"כ, ובשו"ת מנח"י ח"ט סי' נ"ו כתב לדייק דמדקאמר לפני ק"ש וברכותיה ולא קאמר בסתמא לפני מעריב, משמע דמיירי בכה"ג שכבר התפלל מעריב ואלא שרק צריך השתא להשלים לק"ש וברכותיה, ועל זה הוא דקאמר החזו"א שיספור קודם ספיה"ע ורק אח"כ ישלים לק"ש וברכותיה.

ספירה קודם צאה"כ דר"ת

ז. הנוהגים בכל עניניהם כר"ת יש להם להמתין אף לענין ספירת העומר לזמן ר"ת – וכן מנהגינו, ואולם החוששים לשי' ר"ת רק לגבי דאורייתא [כשבת וכיו"ב], אזי כשיתפללו מעריב עם הציבור קודם זמן ר"ת אף יספרו עמהם^י.

ובמנח"י שם כתב להוסיף ולדייק כן גם מדברי הביאה"ל, שהביא בשם ספר מו"ק לבאר הטעם שסופרים ספירת העומר אחר מעריב ולא קודם לכן, משום דבדורות הראשונים היה המנהג להתפלל ערבית קודם הלילה ובסיום התפילה התחיל הלילה ואז היו סופרים כדין בתחילת הלילה, והנה כפי הדין המבואר בסי' רל"ה ס"א הרי אם הציבור מתפללים תפילת ערבית קודם הלילה צריך לשוב ולקרוא קריאת שמע אחר צאה"כ לכשיגיע זמנו, וכיון שכן הרי היה בדין שקודם יקראו קריאת שמע ורק אח"כ יקיימו למצות הספירה, והמבואר שבאמת אף בכה"ג שפיר מקיים למצות הספירה תחילה ורק אח"כ קורא קריאת שמע, וצ"ב באמת הטעם שהרי לכא' ק"ש הוא תדיר.

ובטעם הדבר ביאר בשו"ת מנח"י שם שיש לנו בזה ד' צירופים, [א] פלוגתת המו"ק והח"י האם בהקדמת ספיה"ע לפני ק"ש איכא משום תדיר ושאינו תדיר קודם, [ב] יש כאן גם ענין של אל תפרוש מן הציבור, [ג] בשל"ה הק' מבואר שיש ענין לספור ספיה"ע בציבור והובאו דבריו ג"כ בח"י, [ד] איכא בזה גם ענין של ברוב עם הדרת מלך.

והנה לפי"ז פשוט בנידון דידן שיש להעדיף ולספור בבין השמשות עם הציבור, שהרי מפסיד בזה ספירה בציבור, וגם ברוב עם, וגם יש בזה את הענין של אל תפרוש מן הציבור. ועל כולנה דיש לחוש שאם לא יספור עם הציבור ישכח ולא יספור כלל וכדלעיל הערה ט'.

יג. שהרי ספירה בזה"ז היא דרבנן, וגם שאם לא יספרו יפסידו בזה לכל הענינים הנ"ל בהערה הקודמת.

